

Definice oboru ergoterapie

Výraz ergoterapie je složen ze slova *ergon* – práce a *therapia* – léčení, terapie. Pojmenování se začalo používat v 60. letech místo původního názvu *pracovní terapie*. V anglosaské literatuře je název profese překládán jako *occupational therapy*. *Ergon* (z řeckého slova práce) nebo *occupation* (z anglického slova zaměstnávání) nezahrnuje pouze pracovní aktivity, ale veškeré činnosti, které jsou pro klienta v jeho životě důležité.

Zaměstnávání jako pojem v ergoterapii zahrnuje jakoukoliv aktivitu, kterou se člověk běžně zabývá. Jedná se o aktivity zaměřené na práci, hru nebo odpočinek. Zaměstnávání má více rozměrů: odehrává se v určitém čase (časová dimenze) v určité situaci (kontextová dimenze), je ovlivňováno vnitřními potřebami jedince a odráží jeho individualitu (hodnoty, preference, zkušenosti atd.) a také naplňuje sociální role jedince (sociální dimenze).

V ergoterapii se oblasti zahrnuté pod pojem *zaměstnávání* nazývají odborným termínem *oblasti výkonu zaměstnávání* a obvykle se dělí do tří skupin všední denní činnosti (activities of daily living - obecně známé pod zkratkou ADL)

1. práce a produktivní činnosti
2. hra a volný čas

Primárním zájmem ergoterapie je umožnit klientovi výkon zaměstnávání v oblasti, kterou on sám považuje za důležitou a potřebnou pro svůj život.

Ergoterapie jako obor zahrnuje velké množství oblastí působení, proto není jednoduché stanovit jednotnou definici. V definování ergoterapie dodnes neexistuje shoda.

Původní definice ergoterapie

První formální definice z r. 1922 lékařky H. A. Patison, která definovala ergoterapii jako „*Jakoukoliv mentální nebo fyzickou činnost, která je jednoznačně předepsaná a prováděná za účelem přispívat a urychlovat uzdravu z nemoci nebo poranění.*“ Tento koncept byl potvrzen dalším lékařem Herbertem J. Hallem o rok později, který uvádí definici „*Ergoterapie poskytuje pod lékařskou supervizí jednoduchou a nenamáhavou práci za účelem zlepšení rekonvalescence pacientů v nemocnicích nebo jejich domovech. Ruční práce se v ergoterapii využívají ne proto, aby se z pacientů stali řemeslníci, ale proto, aby rozvíjeli svou fyzickou a duševní zdatnost v době, kdy je jejich odvaha a iniciativa minimální.*“ (Krivošíková, 2011, s. 14)

Moderní definice ergoterapie

Definice AOTA (The American Occupational Therapy Association) z r. 1981 „*Ergoterapie je využívání smysluplné činnosti (SPECIFICKÁ CHARAKTERISTIKA PROFESE) u jedinců s fyzickým omezením v důsledku nemoci nebo poranění, u jedinců s psychosociální dysfunkcí, vývojovou poruchou nebo poruchou učení a u jedinců s problémy v provádění činností v důsledku procesu stáří (POPULACE). Prostřednictvím smysluplné činnosti ergoterapeut maximalizuje nezávislost jedince, předchází vzniku postižení a podporuje zdraví jedince (VÝSLEDEK). Praxe zahrnuje hodnocení, léčbu a konzultaci (PROCESY A POSTUPY).*“ (Krivošíková, 2011, s. 16)

Výstižná je definice COTEC – Rada ergoterapeutů evropských zemí (Council of Occupational Therapists for the European Countries) z r. 2001, která vychází z předpokladu,

že zdraví může být pozitivně ovlivněno zaměstnáváním, činnostmi a aktivitou člověka.
„Ergoterapie je léčba osob s fyzickým a duševním onemocněním nebo disabilitou, která prostřednictvím specificky zvolených činností umožňuje osobám dosáhnout maximální funkční úrovně a soběstačnosti ve všech aspektech života.“ (Krivošíková, 2011, s. 17)

Dle WFOT - Světová federace ergoterapeutů (World Federation of Occupational Therapists) je ergoterapie *„profese, která se zabývá podporou zdraví a celkové pohody jedince (well-being) prostřednictvím zaměstnávání či činnosti. Hlavním cílem ergoterapie je umožnit osobám plně se účastnit všech svých každodenních činností. Ergoterapeuti dosahují tohoto cíle buď prováděním samotného zaměstnávání či činnosti, nebo také tím, že podporují schopnost jedince zapojit se do činnosti prostřednictvím úpravy prostředí, ve kterém činnost probíhá.“* (Krivošíková, 2011, s. 17)

Definice ČAE (Česká asociace ergoterapeutů)

„Ergoterapie je profese, která prostřednictvím smysluplného zaměstnávání usiluje o zachování a využívání schopností jedince potřebných pro zvládnutí běžných denních, pracovních, zájmových a rekreačních činností u osob jakéhokoliv věku s různým typem postižení. Podporuje maximálně možnou participaci jedince v běžném životě, přičemž plně respektuje jeho osobnost a možnosti.“ (Krivošíková, 2011, s. 17)

Historie ergoterapie

Počátky ergoterapie jsou spojeny s počátky rehabilitace v antice, ve středověku a renesanci. Již antičtí lékaři **Hippokrates a Galén** doporučovali pacientům zaměřit se na *„postižení těla i mysli“* indikovali fyzické cvičení, masáže, koupele, jízdu na koni a činnosti např. práce na zahradě, rybaření a další aktivity. Se zánikem antické civilizace využívání činnosti v léčbě upadá a zůstává „ležet ladem“ po celý středověk.

V 18 století byla ergoterapie aplikována v péči o duševně nemocné. Psychiatr Philippe Pinel začínal uplatňovat v léčbě svých pacientů tzv. pracovní léčbu (fyzické cvičení a manuální zaměstnávání). Ve svých přístupech kladl důraz na empatii a zachování lidské důstojnosti. Využíval poslech hudby, četbu, zaměstnávání a kreativní činnosti jako prostředek terapie. Ve své praxi ověřil teorii, že důsledkem nedostatečného zaměstnávání jeho pacientů přispívá k rozvoji symptomů jejich onemocnění.

Činnosti z této doby byly většinou z oblasti řemesel a ručních prací, v oblasti péče o psychicky nemocné, důraz byl kladen na dobré zvládnutí těchto činností, návrat k předchozím zájmům nebo zaměstnání.

Obr. 1 - Occupational therapy. Toy making in psychiatric hospital. World War 1 era. (Otis Historical Archives National Museum of Health and Medicine)

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Occupational_therapy_psychiatric_hospital.jpg

Po 1. a 2. světové válce se pracovní terapie uplatňovala u tělesně postižených ve vojenských nemocnicích, zde je možné zaznamenat počátky měření svalové síly a rozsahu pohybů a následný výběr činností dle kineziologické analýzy.

Vlastní profese „*ergoterapie*“ vznikla v r. 1917 (v tomto roce byla založena Národní společnost pro podporu ergoterapie - National Society for the Promotion of Occupational therapy) v USA, na jejím založení se podíleli lékaři a zdravotní sestry.

William Rush Dunton (psychiatr) je v literatuře uváděn jako „*otec ergoterapie*“ kvůli jeho častému obhajování přínosu ergoterapie v odborných člancích a prezentacích. Založil také první profesní časopis a přispěl k propojení ergoterapie s medicínou (Jelínková, et al., 2009).

Po 2. světové válce se ergoterapie rozděluje na dvě oblasti působení:

- **obecnou – činnostní** (známou také pod názvem ergoterapie kondiční, zaměstnáváním, psychologická)
- **specifickou** (známou také jako ergoterapie cílená, funkční, orgánová) - **cílenou na návrat funkce (návčik chůze, soběstačnosti, úchopu atd.)**

Toto rozdělení ergoterapie přetrvává v různých obměnách dodnes.

Pfeiffer (Krivošíková, 2011, s. 23) uvádí klasifikaci oblastí ergoterapie

- *ergoterapie zaměřená na návčik ADL*
- *ergoterapie zaměřená na návčik pracovních dovedností (ergodiagnostika)*
- *ergoterapie zaměstnáváním*
- *ergoterapie funkční*
- *ergoterapie zaměřená na poradenství*

V 80. letech v zemích, kde nedošlo vlivem totality k přerušení rozvoje ergoterapie, se formuje jako samostatný obor ve zdravotnictví i sociální oblasti. Tvoří se teoretická základna ergoterapie. Dochází k rozšíření oboru do oblasti sebeobslužných aktivit, předpracovní přípravy a poradenství (ergonomie, správný sed).

Ergoterapie se v dnešní době rozšiřuje do všech zemí Evropy, včetně postkomunistických států, ale i zemí třetího světa. Nejvíce je rozšířena ve Velké Británii, skandinávských státech a v Holandsku. Výuka ergoterapie probíhá ve většině zemí na vysokých školách, jsou zakládány profesní organizace a vydávány časopisy o ergoterapii.

Ergoterapie v české republice

První zmínky o zařazení pracovních prvků k terapeutickým účelům jsou z r. 1850 z oblasti péče o psychicky nemocné. MUDr. Riedl v pražském ústavu pro choromyslné indikoval pacientům rukodělné techniky, práce na zahradě a v přílehlém hospodářství. Již v této době lze zaznamenat počátky dnešního návčiku ADL.

Mezinárodní ergoterapeutické organizace

V r. 1952 byla založena **Světová federace ergoterapeutů (WFOT)**, která reprezentuje obor na mezinárodní úrovni. Zajišťuje propojení s národními asociacemi ergoterapeutů a pořádá mezinárodní konference. Zajišťuje elektrickou síť OTION (Occupational Therapy International Outreach Network).

Evropská komise ergoterapie **COTEC (Council of Occupational Therapists of the European Countries)**, která vznikla v roce 1986, sdružuje 27 států, jejím cílem je sjednocení oboru v rámci evropského regionu, tvorba standardů a legislativního rámce ergoterapie.

V roce 1995 vznikla v Dánsku Evropská síť ergoterapie ve vyšším vzdělávání **ENOTHE (European Network of Occupational Therapy in Higher Education)** Organizace sdružuje instituce, zajišťující výuku ergoterapie, (školy, profesní organizace) pořádá každoroční konference. ENOTHE reprezentuje vzdělávání v ergoterapii a sdružuje členy ze 46 zemí.

ČAE (Česká asociace ergoterapeutů) byla založena v r. 1995 v Ostravě. Jejím úkolem je propagace oboru, vzdělávání a hájí profesní práva a zájmy ergoterapeutů. Spolupracuje s ENOTHE, COTEC a WFOT. Zajišťuje jednání s pojišťovny ČR.

Cíle ergoterapie

Ergoterapie dle AOTA zahrnuje tyto oblasti působení

1. individuální hodnocení, během kterého klient a jeho rodina ve spolupráci s ergoterapeutem stanovují cíle terapie
2. výběr vhodných intervencí, které vedou ke zlepšení v ADL a dosahování plánovaných cílů klienta
3. evaluace – výstupy, které napomáhají zjištění, zda cíle byly splněny nebo určují změnu v intervencích

Každý člověk je aktivní bytost. Aktivita je součástí života každého člověka a u zdravých jedinců se objevuje spontánně. V souvislosti s aktivitou je známý výrok americké ergoterapeutky Mary Reilly „*Člověk prostřednictvím svých rukou, které jsou ovládány myslí a vůlí, může ovlivnit stav vlastního zdraví*“ (Krivošíková, 2011, s. 82). Cíle ergoterapie souvisí s konkrétními činnostmi a aktivitami v životě člověka a způsoby, kterými jsou realizovány, přičemž způsob a význam jednotlivých aktivit se může v průběhu života měnit.

Ergoterapie pomáhá lidem vykonávat běžnou každodenní činnost tím, že se do ní zapojí navzdory jejich postižení či handicapu.

Obr. 3 – Prožitková ergoterapie
Archiv autora

Mezi **hlavní cíle** ergoterapie patří:

- zhodnocení chování a působení klienta v oblastech výkonu zaměstnávání a jeho jednotlivých složkách (např. senzomotorické, kognitivní, sociální)
- maximální rozvoj a podpora zdraví klienta vycházející z jeho potřeb a požadavků nejbližšího okolí
- rozvoj a podpora a udržování funkčního výkonu klienta v průběhu celého života
- zabránit vzniku dysfunkce

Specifické cíle ergoterapie závisí na výběru, preferencích, možnostech jedince, na prostředí, ve kterém žije a životní etapě, kterou aktuálně prožívá. Tyto cíle se v průběhu života mění a je důležité je s klientem průběžně konzultovat.

Seznam literatury

1. Jelínková, J. Krivošíková, M. & Šajtarová, L. (2009) *Ergoterapie*. Praha: Portál, s.r.o.
2. Kubínková, D. (1997) *Ergoterapie*. Olomouc: UP.
3. Klusoňová, E. (2011) *Ergoterapie v praxi*. Brno: NCONZO.
4. Krivošíková, M. (2011) *Úvod do ergoterapie*. Praha: Grada a.s.

Internetové zdroje

1. American Occupational Therapy Association, Inc. *About Occupational Therapy, What Is Occupational Therapy?* [internet] Retrieved from: <http://www.aota.org/Consumers.aspx>
2. Otis Historical Archives National Museum of Health and Medicine. *Occupational therapy psychiatric hospital.jpg* [internet] Retrieved from: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Occupational_therapy_psychiatric_hospital.jpg

1. Které oblasti jsou v ergoterapii zahrnuty pod pojmem výkon zaměstnávání:

- ADL, pracovní aktivity, hra a volný čas
- předprofesní příprava, ADL, aktivity volného času
- aktivity spojené s výkonem zaměstnávání, aplikace kompenzačních pomůcek, vzdělávání

2. Počátky ergoterapie souvisí s péčí o pacienty:

- s tělesným postižením
- s vadami zraku
- s psychickým onemocněním

3. Co znamená pojem specifická ergoterapie

- ergoterapie zaměřená na podporu rozsahu pohybu a zvýšení svalové síly
- ergoterapie sloužící k odpoutání pozornosti od nepříznivého vlivu onemocnění
- ergoterapie zaměřená na návrat funkce postižené části těla

4. Jaké jsou hlavní cíle ergoterapie

- podpora jemné motoriky, lokomoce a senzomotoriky
- testování a aplikace vhodných technik pro podporu kognitivních funkcí
- rozvoj a podpora činností a aktivit klienta vycházejících z jeho individuálních potřeb

